

Kuras Eiropas valstis ir labākās otrreizējās pārstrādes jomā?

Avoti: Euronews Green, Zemeunvalsts.lv

Eiropas Savienības valstis ir ievērojami palielinājušas otrreizējās pārstrādes rādītājus, taču šī progresa ātrums palēninās, brīdina eksperti.

Vidējais ES iedzīvotājs 2020. gadā radīja 4,8 tonnas atkritumu, bet tikai 38 % no tiem tika pārstrādāti. Dažās dalībvalstīs vairāk nekā 60 % mājstaimniecību atkritumu joprojām nonāk poligonos. Atkritumu pārstrāde ir būtisks veids, kā samazināt primāro resursu patēriņu, aizstājot tos ar otrreizējiem materiāliem, kas jau vismaz vienu reizi ir izmantoti.

Tā kā Eiropa tiecas izveidot visaptverošu **aprites ekonomiku**, ir jautājums - kā atsevišķām valstīm veicas ar atkritumu apsaimniekošanu? Cik daudz atkritumu Eiropā tiek radīts un pārstrādāts uz vienu iedzīvotāju? Un kuras Eiropas valstis pārstrādā visvairāk? Ir sarežģīti izsijāt "datu kaudzes", meklējot atbildes, taču dažādu definīciju noteikšana palīdz izvērtēt Eiropas atkritumu problēmas.

Mājstaimniecības rada tikai 9 % no kopējā atkritumu apjoma

2020. gadā kopējais atkritumu daudzums, ko ES radīja visas staimnieciskās darbības un mājstaimniecības, bija 2 154 miljoni tonnu. Tas ir 4815 kg uz vienu cilvēku. Mājstaimniecības radīja tikai 9,4 % no šī atkritumu kopapjoma. Būvniecība (37,5 %) un ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde (23,4 %) lielā mērā ir atbildīgas par saražotajiem atkritumiem, radot vairāk nekā 60 % no kopējā atkritumu apjoma ES. Atkritumu apsaimniekošanas un **ūdensapgādes** pakalpojumi veidoja 10,8 procentus, bet apstrādes rūpniecība - 10,6 procentus.

Vācijā un Francijā rodas trešdaļa Eiropā radīto atkritumu.

Vācija (401 miljons tonnu) un **Francija** (310 miljoni tonnu) radīja lielāko daļu no kopējā ES radīto atkritumu daudzuma. No 2020.

gada šīs divas valstis bija atbildīgas par vienu trešdaļu ES atkritumu - attiecīgi 19 un 14 %.

Apvienotā Karaliste (282 miljoni tonnu), bijusī Eiropas Savienības dalībvalsts, saražoja trešo lielāko atkritumu daudzumu, tai sekoja Itālija (175 miljoni tonnu) un **Polija** (170 miljoni tonnu).

Tā kā **ieguves rūpniecības** atkritumi ir viena no lielākajām atkritumu plūsmām Eiropā, to izslēgšana ļauj vieglāk salīdzināt valstis saskaņā ar ES oficiālā statistikas biroja Eurostat datiem.

Cik daudz atkritumu rada katrs Eiropas Savienības iedzīvotājs?

2020. gadā uz vienu ES iedzīvotāju tika saražotas 4,8 tonnas atkritumu.

Šis skaitlis ietver 3 080 kg lielāko minerālu atkritumu un 1 735 kg atkritumu no citiem avotiem. Citiem vārdiem sakot, 64 % atkritumu ES veido ieguves rūpniecības atkritumi, tostarp iežu atkritumi un nogulsnes (rūdas atlikumi). Saskaņā ar jaunākajiem datiem ES dalībvalstīs uz vienu iedzīvotāju radīto atkritumu daudzums svārstījās no 1,5 tonnām Horvātijā līdz 21 tonnai **Somijā**. Somijai seko Bulgārija (16,8 tonnas) un **Zviedrija** (14,7 tonnas). Vācijā un Francijā šie rādītāji bija ļoti tuvi ES vidējam rādītājam - 4,8 tonnas.

Atkritumu reģenerācija vai likvidēšana?

2020. gadā Eiropas Savienībā tika apstrādāts 1,971 miljons tonnu atkritumu. Tā kā šis skaitlis neietver eksportu un ietver importu, tas nav tieši salīdzināms ar blokā radīto atkritumu daudzumu.

Atkritumu apstrādi iedala divās galvenajās kategorijās: reģenerācija un likvidēšana. Reģenerācija ietver pārstrādi, enerģijas reģenerāciju un aizbēršanu - kad atkritumus izmanto, lai pārstrukturētu izraktās teritorijas, piemēram, grants karjerus un **pazemes raktuves**. Atkritumu likvidēšana ietver atkritumu apglabāšanu poligonos un sadedzināšanu.

Eurostat konstatēja, ka 39,9 % no apstrādātajiem atkritumiem tika pārstrādāti, 12 % - apbērti, bet 6,5 % - reģenerēti. ES atkritumu apstrādes īpatsvars palielinājās no 45,9 procentiem 2004. gadā līdz 59,1 procentam 2020. gadā. Savukārt apglabāšanas īpatsvars

tajā pašā periodā samazinājās no 54,1 procenta līdz 40,9 procentiem.

Eiropas Savienībā pārstrādes līmenis ir aptuveni 40 procenti.

2020. gadā ES pārstrādes īpatsvars kopējā atkritumu apsaimniekošanā bija 39,9 procenti. Pārstrādes līmenis ievērojami atšķīrās - no 5,2 procentiem Rumānijā līdz 83,2 procentiem Itālijā.

Pārstrādes līmenis bija augstāks par ES vidējo rādītāju Francijā (54,2 %) un Vācijā (44 %), kas ir divas vadošās valstis pēc lielākajiem radīto atkritumu daudzumiem. Pārstrādes īpatsvars kopējā atkritumu daudzumā bija ievērojami mazāks Somijā (9,5 procenti), kur radīto atkritumu daudzums uz vienu iedzīvotāju bija vislielākais starp visām ES dalībvalstīm. Arī kaimiņvalstī Zviedrijā šis rādītājs bija zems (11,9 %).

Eurostat datu kopumā nav iekļauta Apvienotā Karaliste, bet saskaņā ar Valsts statistikas biroja datiem 2018. gadā (tie gan ir 7 gadus seni dati ...) Apvienotajā Karalistē "pārstrādes un cita veida reģenerācijas" īpatsvars bija 50,4 procenti. Šajā rādītājā nav iekļauta otrreizējā pārstrāde (6,6 %).

Kāpēc Eiropas valstu pārstrādes rādītāji ir tik atšķirīgi?

Galvenais iemesls milzīgajām atšķirībām pārstrādes īpatsvarā ir saistīts ar saimnieciskajām darbībām, kuru rezultātā rodas atkritumi.

2020. gadā Somijā ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes īpatsvars kopējā atkritumu daudzumā bija 75 %, Zviedrijā - 77 %, bet Rumānijā - 84 %. Dažas no ES lielākajām zināmajām minerālu rezervēm, ko izmanto bateriju un citu produktu ražošanā, atrodas **Somijā**, kur ir aptuveni 40 darbojošās raktuves, kurās ražo niķeli, cinku, **litiju**, kobaltu un zeltu.

Eiropā tiek pārstrādāta tikai puse no sadzīves atkritumu apjoma.

Kāda ir māsaimniecību loma atkritumu apsaimniekošanā? Tās rada tikai 9,4 % no kopējā atkritumu apjoma ES. Sadzīves atkritumu statistika sniedz mums nelielu ieskatu par māsaimniecību un biroju atkritumiem, kā arī par māsaimniecību atkritumu sastāvu.

2021. gadā ES tika pārstrādāta gandrīz puse (49,6 %) sadzīves atkritumu. Visaugstākais sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis bija Vācijā. Šīs atkritumu plūsmas pārstrādes līmenis 2021. gadā svārstījās no 11,3 procentiem Rumānijā līdz 71,1 procentam Vācijā. Papildus Vācijai sešās citās ES valstīs pārstrādes rādītāji bija augstāki par ES vidējo rādītāju: Austrijā, Slovēnijā, Nīderlandē, **Luksemburgā**, Beļģijā un Itālijā. Francijā, Apvienotajā Karalistē un Skandināvijas valstīs pārstrādes rādītāji ir zemāki par vidējo rādītāju.

Sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis Francijā bija 45,1 %, bet Apvienotajā Karalistē - 44,1 % (2018. gada dati). Zīmīgi, ka šis rādītājs bija zemāks par ES vidējo rādītāju četrās Skandināvijas valstīs: Zviedrijā (39,5 %), Norvēģijā (38,2 %), Somijā (37,1 %) un Dānijā (34,3 %).

Norvēģijā un Dānijā ir samazinājies otrreizējās pārstrādes līmenis

Sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis no 2001. līdz 2021. gadam ES pieauga par 21 procentu. Tomēr Eiropas Vides aģentūra (EVA) brīdina, ka pēdējos gados progresa temps ir palēninājies. Slovēnijā pēdējo divdesmit gadu laikā pārstrādes rādītājs ir pieaudzis visvairāk - par 57 procentiem. Lielākajā daļā ES valstu šajā periodā ievērojami palielinājās sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis. Norvēģijā šis rādītājs samazinājās par 6 %, Dānijā - par 2 % un Austrijā - par 1 %.

Kāpēc dažās valstīs atkritumu pārstrāde notiek ar lielāku efektivitāti nekā citās?

Saskaņā ar EVA datiem valstīs, kurās pārstrādes rādītāji ir labāki, ir ieviests plašāks pasākumu klāsts salīdzinājumā ar valstīm, kurās pārstrādes rādītāji ir zemāki. Tie ietver bioloģiski noārdāmo atkritumu vai neapstrādātu sadzīves atkritumu poligonu aizliegumus un obligātu dalītu sadzīves atkritumu, jo īpaši bioloģisko atkritumu, savākšanu. Ekonomiski spēcīgākajam valstīm ir arī tādi instrumenti kā poligonu un atkritumu sadedzināšanas nodokļi un to savākšanas maksa, kas būtiski veicina otrreizējo pārstrādi. EVA arī konstatēja, ka papildus efektīvai valsts tiesību aktu ieviešanai atkritumu apsaimniekošanas jomā augsto pārstrādes līmeni veicina arī augsts vides apziņas līmenis valstī.

Eiropa eksportē daļu savu atkritumu

Priekšstats par Eiropas Savienības atkritumu saimniecību nav pilnīgs, ja netiek apskatīts, cik daudz atkritumu tiek “izņemti” no sistēmas. Atkritumu eksports uz valstīm ārpus Eiropas Savienības 2021. gadā sasniedza 33 miljonus tonnu, kas ir par 77 % vairāk nekā 2004. gadā. Savukārt atkritumu imports no valstīm ārpus ES šajā periodā palielinājās par 11 procentiem, 2021. gadā sasniedzot 19,7 miljonus tonnu.

Turcija bija lielākais no Eiropas eksportēto atkritumu galamērķis. 2021. gadā to apjoms bija aptuveni 14,7 miljoni tonnu, kas ir gandrīz puse (45 %) no kopējā eksporta apjoma. Šis apjoms bija vairāk nekā trīs reizes lielāks nekā 2004. gadā.

Kuras Eiropas valstis eksportē visvairāk atkritumu?

Nīderlande uz valstīm ārpus Eiropas Savienības eksportēja 6,4 miljonus tonnu atkritumu, tai seko Beļģija (4,3 miljoni tonnu) un Vācija (3,5 miljoni tonnu). Nīderlandē atrodas lielākā **plastmasas atkritumu** tranzīta osta. Saskaņā ar Nīderlandes labdarības organizācijas *Plastic Soup Foundation* datiem Apvienotās Karalistes atkritumu eksports uz Nīderlandi laika posmā no 2020. līdz 2021. gadam pieauga par vairāk nekā 60 %. Tajā pašā laikposmā Nīderlandes plastmasas eksports uz Latīņameriku, Āziju un Āfriku palielinājās vairāk nekā divas reizes, kas lika “zaļo kampaņu” dalībniekiem nosodīt pastāvošo sistēmu, kurai pateicoties Nīderlandes atkritumu eksportētāji tos “izgāž” ārvalstīs.